

Taivastelua, tietoa, toimintaa

Poliittiset tyyli Ruohonjuurista elämänpuuksi -teoksessa

PERTTI LAPPALAINEN

Teos tutkimusaineistona

Tuula Heima-Tirkkosen, Tarja Kallio-Tammisen ja Tove Selinin toimittamassa *Ruohonjuurista elämänpuuksi – suomalainen vaihtoehtoliik ehdintä* (1996) -teoksessa tietoa suomalaisesta vaihtoehtoliik ehdinnästä on koottu tavalla, jota yhtenä aineiston hankinnan tapana kannattaisi harkita laajempien ja systemaattisempien poliittista liik eh dintää käsittelevien tutkimusprojektien yhteydessä. Teos koostuu vaihtoehtoliikkeissä mukana olleiden tai olevien aktivistien kirjoituksista. He kertovat, miten he itse kokivat tai kokevat oman toimintansa liikkeissä. Kirjoitusten luonne symboloi suomalaisia vaihtoehtoliik keitä. Ne ovat hyvin heterogeenisiä, yhden sivun pituisista abstraktinomaisista tiivistelmistä laajoihin tieteellisuonteisiin artikkeleihin saakka. Kaikkia kirjoituksia värittää subjektiivinen kokemus. Siinä missä jotkut varttuneemmat aktivistit muistelevat, nuorempien kirjoituksia leimaa tietynlainen maailmanvalloitus, usko ja uho parantaa koko maapallon ongelmat.

Pidän tässä katsauksessa kirjoituksia empiirisinä primääriaineistoina, dokumentteina, jotka kertovat kohteestaan joitakin puolia. Koska teoksen kirjoitukset ovat nykyisyydessä esitettyjä käsityksiä omasta menneisyydestä, niissä esitettyjen tapahtumien historiallisuus jää osittain hämäräksi. Tämä näkyy esimerkiksi Juha Olavisen historiallisessa katsauksessa. Hän sijoittaa vaihtoehtotoiminnan nousun 1970-luvulle, jolloin erilaiset pienryhmät kä-

sitetäiteilijoista kommuuneihin elivät sitkeästi valtajulkisuuden ulkopuolella. Olavinen pitää kuitenkin vaihtoehtoisena toimintana lähes kaikkea sotien jälkeisen ajan erimielisyyttä tai sen tavoittelua, kaikkea uuden etsintää ja valitsevan kritiikkiä, jolloin vaihtoehtotoiminnaksi voidaan lukea vaikkapa Ralf Långbackan poleeminen artikkeli Brechtistä ja jyrkän pesäeron tekeminen 1950-luvun loppupuolella nousseeseen Samuel Beckettin absurdiin teatteritaiteeseen. Epäselväksi jää, millainen toiminta on spesifisti vaihtoehtoisista.

Tietysti aktivisteja olisi voinut pyytää kirjoittamaan erityisesti siitä, milloin ajatus ja termi vaihtoehtoliike nousi esille, mille liikkeet olivat vaihtoehtoja tai miten vaihtoehtoisuus on eri aikoina ymmärretty. Tällaiset tutkimuskysymykset ratkeavat nähdäkseni paremmin toisenlaisen aineiston avulla, liikkeiden tuottamien omien tekstien analyysillä. Teoksen eri kirjoituksista on kyllä mahdollista koota näistä julkaisuista aika kattava luettelo, mutta systemaattinen bibliografia teoksen liitteenä olisi ollut paikallaan. Teos on tavallaan myös esimerkki ja muistutus yhteiskuntatieteilijöille, miten aineiston ontologian tulisi vastata tutkimusmenetelmää (tästä tarkemmin Lappalainen 1997a). Esimerkiksi käsitehistoriallisella menetelmällä saadaan teoksen kirjoituksista vain fragmentaarisia tuloksia; sen soveltaminen edellyttää siis liikkeiden tuottaman primaarimateriaalin tulkintaa. Voihan myös olla, että vaihtoehdon käsite on jälkepäin ulkopuolisten keksimä termi jollekin

poikkeukselliselle tai poikkeavalle toiminnalle. Esimerkiksi Olavisen kirjoituksesta syntyy vaikutelma, että hän leimaa ainakin joitakin ilmiöitä vaihtoehtoisiksi, vaikka ne eivät sitä tietoisesti ehkä olleet.

Teoksen toimittajien tarkoitus ei ole ollutkaan koota systemaattista esitystä vaihtoehtoliikkeistä. He huomauttavat esipuheessaan, että heidän aikomuksenaan ei ollut historiikin koaminen, erilaisten suomalaisten vaihtoehtoprojektien tasapuolinen analyysi. Heidän tarkoituksensa on ollut esitellä niiden arvomaailmaa, olennaisimpia piirteitä ja toimintamuotoja. Ainostaan muutama artikkeli teoksen loppupuolella Murros-osiossa keskittyy pohtimaan yleisemmin edistyksen käsitettä ja maailmankuvan murrosta. Jätän ne tämän katsauksen ulkopuolelle.

Poliittinen tyyli näkökulmana

Tarkoitukseni on keskittyä siihen, miten vaihtoehtoliikkeitä teoksen mukaan on muuttunut. Kiinnitän huomiota erityisesti poliittisten toimintatyylien muutokseen. Otan tarkastelun kohteeksi teoksen juuret, liikkeet ja uudet liikkeet -osioista sellaiset kirjoitukset, joista voi selkeästi tehdä päätelmiä tyyli muutoksista. Tällaisiakin tekstejä löytyy teoksen tietynasteisesta historiattomuudesta huolimatta.

Poliittiset tyylit kietoutuvat tiiviisti ongelmien ympärille (ks. tarkemmin Lappalainen 1992). Pidän poliittisten tyylien kriteerinä jonkin asian tai tilanteen määrittelemistä ongelmaksi ja ratkaisujen esittämistä tuohon ongelmaan. Tärkeää on, mitkä ja miten asiat tai tilanteet nostetaan ongelmiksi sekä millaisia ja miten ratkaisuja ongelmiin esitetään. Täten kussakin poliittisessa tyylissä on kyse määrittelemisen ja esittämisen tavoista sekä niiden sisällöstä tai merkityksellistämisestä, todellisuuden konstruoimisesta (ks. esim. Jokinen ym. 1993, 18-24). Kullakin poliittisella tyylillä on omaleimainen retoriikkansa; se onkin erilaisten poliittisten tyylien yhteinen nimittäjä (vrt. Hariman 1995, 4).

Merkityksellistämisen luo uuden asiointilan, minkä vuoksi politiikalla ei ole omaa asia-alueitaan, vaan mistä tahansa asiasta voi tulla poliittinen kysymys ja kuka tai ketkä tahansa voivat toimia poliittisesti. Poliitiikka ei siten

ole asiantuntijoiden hallitsemaa eksaktia tiedettä, joka tarkkoja ja kiistämättömiä faktoja antamalla poistaa konfliktit ja väittelyt, vaan se on kollektiivisen dialogin, harkinnan ja arvioinnin taitoa (ks. Ball 1988, 118-119). Oleellista on vielä, että ongelman määrittelyyn ja ratkaisuvaihtoehtojen esittämiseen osallistuu useita erilaisia toimijoita siten, että niiden välille muodostuu konfliktoiva tai kilpaileva suhde. Uusi käänne ilmenee siten konflikteina tai kilpailuna, erilaisten näkemysten pluriversumina. (vrt. Schmitt 1932, 27-39.) Jos jonkun yksittäisen toimijan ongelmanmäärittely ja ongelman ratkaisuesitys ei herätä vastakaikua, ne jäävät poliittisesti kuolleiksi.

Taitoa nostaa jokin asia tai tilanne ongelmaksi ja esittää siihen ratkaisuvaihtoehtoja sekä taitoa nähdä, miten muut suhtautuvat tuohon ongelmaan ja sen ratkaisuihin, voidaan kutsua poliittiseksi arviointikyvyksi. Keskeistä on esittämistapahtuma itse, tässä siis ongelman määrittely ja uskottavan ja vetoavan ratkaisuvaihtoehdon esittäminen yleisölle. Täten poliittisiin tyyliin sisältyy ainakin pyrkimys virtuoosimaisuuteen eli erityistaitoon, joka tavallisesti liitetään esittäviin vaan ei luoviin taiteisiin. (ks. Arendt 1961, 153-154; 221-223.) Huomiota on siis kiinnitettävä siihen, miten toimitaan tai miten taidot yleisölle esitetään. Tällöin poliittiset toimijat erottautuvat, poikkeavat muista. Tämä voi olla yksilöllistä, jolloin se usein merkitsee imagonrakennusta sekä kollektiivista, jolloin se tarkoittaa profiililtaan erilaisten ryhmittymien jatkuvaa ja vaihtelevaa muodostumista (vrt. Perelman 1982).

Poliittisia tyyliä analysoitaessa painottuminen pelkästään retoriikan lähestymistavan miten-kysymyksiin voi kuitenkin helposti johtaa eräänlaiseen pinnallisuuteen. Tällainen tendenssi näkyy esimerkiksi Robert Harimanin teoksessa *Political Style*, jossa hän pohtii esimerkiksi herkkyyden, maun, käytösten, karisman ja viehätysvoiman merkitystä poliittisille tyyleille (Hariman 1995, 4-5). Yhtä oleellinen miten-kysymysten ohella on mitä-kysymys eli toiminnan sisältö. Poliittiset toimijat poikkeavat toisistaan siten, että nostavat ongelmiksi eri asioita tai tilanteita eri tavoilla sekä esittämällä erilaisia ratkaisuja eri tavoilla niihin. Poliittiset tyylit kulminoituvat

näissä prosesseissa.

Poliittiset toimijat ovat aina pyrkineet jollakin tavalla varautumaan tulevaisuuden epävarmuuksiin (ks. tästä Arendt 1961, 164). Poliittisten tyylien yhteinen nimittäjä on siten vielä tulevaisuusorientoituneisuuden tapa. Poliittisten tyylien tulevaisuusorientoituneisuus johtuu siitä, että ne pyrkivät ratkaisemaan kysymyksen, miten asioiden pitäisi olla. Kyse on toisin sanoen paremmaksi arvostamisesta, väistämättömän epätäydellisyysongelman ratkaisemisen yrityksestä. Jatkuva taistelu olemassaolevan asioiden tilan ja arvojen maailman välillä tekee poliittisista toimintatyyleistä aina tulevaisuushakuista (vrt. Oakeshott 1933, 261-291).

Yhteenvetona voidaan esittää, että poliittisia tyyliä voi tunnistaa aineistoista seuraavien kysymysten avulla:

1) Mitä asioita tai tilanteita toimijat nostavat ongelmiksi ja miten ne tämän tekevät? Tässä on kyse nykyisyyden kokemisen tavoista.

2) Miten ongelmat pitäisi ratkaista eli millaisia ohjelmia toimijat esittävät ongelmien ratkaisuksi, sekä miten pitäisi toimia tai miten ne ovat toimineet näkemiensä ongelmien ratkaisemiseksi? Tässä on kyse tulevaisuuden hahmottamisesta eli siitä, miten asioiden pitäisi olla.

3) Miten toimijat vakuuttavat yleisönsä esitetyisillään, eli millaisen kuvan toimijat antavat itsestään?

Poliittiset tyylit eivät ole redusoitavissa joihinkin ennalta määrättyihin luokkiin tai idealityyppihin, vaan kustakin aineistosta voi nousta mitä erilaisimpia tyyliä, joita voi karakterisoida erilaisen tutkimuskirjallisuuden avulla.

Taistolaiskammo

En pysty sanomaan, oliko teos tarkoitettu myös viime kesän Vihreiden puoluekokouksen puheenjohtajakisan tausta-aineistoksi estämään entisten taistolaisten pyrkimyksiä puoluejohdon, mutta joka tapauksessa teoksen useasta artikkelista huokuu selkeä kammo taistolaisten toimintaa kohtaan vaihtoehtotoiminnan syntymisen motiivina. Esimerkiksi esipuheessa pidetään taistolaista liikettä hurmahenkisenä hölynä. Myös Pekka Sauri kertoo, kuinka

ahdistavalta ja totaalisen dominoivalta taistolainen opiskelijaliike vaikutti, kun hän saapui Helsinkiin opiskelemaan psykologiaa. Olisikin perin mielenkiintoista ja tärkeää selvittää tässä suhteessa taistolaisen (opiskelija)liikkeen merkitystä muiden kuin entisten taistolaisten näkökulmasta. Tarkoitushakuinen jälkiviisas selittely on kuitenkin anteeksipyyttämisenä hyvin inhimillistäkin ja anteeksiantamisena yksi osoitus poliittisen vallankäytön tekniikasta (ks. tästä Lappalainen 1995).

Olli Tammilehto tulee maininneeksi ydinvoiman vastaista liikettä käsittelevässä kirjoituksessaan yhden suunnan, johon taistolaistutkimusta myös voisi viedä. Hän nimittäin kertoo, miten taistolaiset toimivat ja jarruttivat muiden toimintaa useissa kansalaisjärjestöissä siksi, että ydinvoimaa vastustava liike hyökkäsi nimenomaan Neuvostoliitosta tilattavia ydinvoimaloita vastaan. Olennainen kysymys on, miten taistolaiset olivat Neuvostoliiton talutusnuorassa ja miten vakavaa ja systemaattista neuvostoliittolaisten poliittinen vyörytys Suomea kohtaan oli. Tässä suhteessa tutkimista vielä riittää runsaasti, erityisesti siinä, miten myös muut puolueet – tai tarkemmin, puolueiden sisäiset fraktiot – olivat Neuvostoliiton käskytettävissä.

Tammilehto kertoo, miten Keskustapuolueen nuoret poliitikonat Matti Vanhanen ja Esa Härmälä kantoivat erityistä huolta siitä, että ydinvoiman vastaista kampanjaa ei tulkittaisi neuvostovastaiseksi. Tämä on yksi osoitus siitä, miten pitkälle neuvostoliittolaisten suunnittelema ja taistolaisten propagoima puolueiden hajottaminen 1970-luvulla meni. Ensimmäinen taistolaisten julkaisema *Soihtu*-lehti (2/1971) nimittäin kehotti toimituskollektiivin artikkeleissa puuttumaan aktiivisesti muiden puolueiden sisäiseen toimintaan. Siinä vaadittiin “puolueiden oikeistovoimien tunkemista yhä ahtaammalle” (*Soihtu* 1971, 23). Ydinvoiman vastaisessa liikkeessä, kuten Tammilehto esittää, tämän voidaan katsoa tarkoittaneen, että “taistolaiset eivät voineet sietää sitä, että (USA:n) ydinaseiden vastustus ei ollut kampanjan pääteema ja että ydinvoiman ja ydinaseiden yhteyksiä korostettiin” (s. 103).

Teoksen kirjoituksista voi tehdä johtopäätöksen, että suomalaisen vaihtoehtoliikkeen selkeä voimistuminen 1970-luvun lopus-

sa liittyi taistolaisen liikkeen lopulliseen romahtamiseen. Millainen tämä kytkentä on, siitä voi esittää tässä yhteydessä vain jonkinlaisia hypoteeseja. Voisi olettaa, että vaihtoehtoliikkehinnän nousun syy oli tietoisien pesäeron tekeminen taistolaisiin. Välistä vaikuttaakin siltä, että vaihtoehtoliikkeet syntyivät 1970-luvulla nimenomaan taistolaisuudelle. Toinen mahdollisuus on, että taistolaisuuden romahtaminen loi uuden tilanteen, jossa protestointi pirstoutui mitä erilaisimmiksi vaihtoehtoprojekteiksi, joilla ei ollut minkäänlaista tietoisuutta kosketusta taistolaisiin. Taistolaisuuden romahtamista voidaan tällöin pitää osoituksena uudesta tilanteesta – kenties Neuvostoliiton liekanarun haurastumisesta. Tietysti yksi mahdollisuus myös on, että nämä molemmat tekijät vaikuttivat vaihtoehtoprojektien syntyyn.

Pirstoutuminen

Kirjoituksista selviää, että 1970-luvun lopussa vaihtoehtotoiminnan tyylit muuttuivat ratkaisevasti. Tuolloin syntyi mitä erilaisimpia projekteja, mikä aloitti pirstoutumisen tai pienen puuhastelun kauden, jota puolestaan kesti 1980-luvun loppupuolelle saakka. Jukka-Pekka Heiskasen artikkeli *Pienlehdet muutoksen merkkeinä* kuvaa hyvin tätä käännettä ja liikkeiden kirjon muodostumista. Vaihtoehtoliikkeiden lehtien tekijät olivat kyllästyneet taistolaisten tuputtamaan valmiiseen ideologiaan ja yhteen totuuteen. 1970-luvun lopun käänne näyttää olleen siinä mielessä merkittävä, että totuusdogmatismille jätettiin lopulliset hyvästit. Toimittajat korostavatkin esipuheessaan, että vaihtoehtoliikkeet eivät ole koskaan uskoneet yhteen objektiiviseen totuuteen.

Heiskasen artikkeli osoittaa, miten poliittinen aspekti liittyy sellaiseenkin arkipäiväisessä kielenkäytössä täysin epäpoliittisena pidettyyn ilmiöön kuin punk-liikkeeseen. Yksi tunnetuimpia 1970-luvun lopun punk-pienlehtiä oli Hilse, jonka syntymiselle oli selkeä ideologinen syy. Se keskittyi kaiken kaupallisuuden, edistyksellisuuden, kulttuurisuuden ja monitaivisten käsitteiden vastustamiseen. Hilse oli kuitenkin vain yksi sadoista lehdistä. Heiskanen kyllä huomauttaa, että uuden aallon pienlehtiä ei voi suoraan samastaa vaihtoehtoliikkeiden lehtien nousuun, mutta ne kaikki nou-

sivat samasta “itse tekemisen” ideologiasta, mikä on poliittista kansalaisaktiivisuutta parhaimmillaan. Vaikka poliittinen ulottuvuus on helposti havaittavissa näiden lehtien synty- ja toimintatavoissa, ei sitä kuitenkaan eksplisiit- tisesti tuotu julki eikä Heiskanenkaan sitä tarkemmin pohdi. Avoimen poliittisuuden kieltämiseen lienee yksinkertainen selitys. Poliitiikka miellettiin tuolloin tyystin puolueiden ja muiden julkisten organisaatioiden omaisuudeksi (ks. esim. Jansson 1990, 36-40), mistä haluttiin sanoutua selkeästi irti.

Heiskanen mainitsee kirjoituksessaan yhden mielenkiintoisen 1980-luvun puolivälissä tapahtuneen muutoksen. Alkuperäinen lehtien tekijäjoukko siirtyi “politiikan kentille” ja tilalle tulleet uudet tekijät olivat enemmän toimittajia kuin vaihtoehtoaktivisteja. Tämä näkyi lehdistä siten, että niistä tuli hyvin toimitettuja yleisaikakauslehtiä (esim. *Suomi-lehti*) sen sijaan, että ne olisivat olleet ideologisten pohdintojen areenoja. Esittämästäni näkökulmasta tämä voidaan tulkita toiminnan tyylin muutokseksi, siirryttiin yhdestä tyylistä toiseen. Spontaani toiminta, itse tekemisen ideologia korvautui professionaalilla *polycyllä*. Kyse on toisin sanoen yhdestä toiminnan rationalisoin- tumisen tavasta. Tarkempaa tutkimusta vaati- si, oliko tämä muutos yksi pieni merkki siitä prosessista, joka teki Vihreistä tyypillisen organisoitun puolueen ja lopulta salonkikelpoisen hallituskumppanin.

Erityisesti Erkki Pirtolan kuvaus 1980-luvun alusta kertoo hyvin ainakin ajankohdan liik- keiden kirjavuudesta ja pirstoutuneisuudesta. Yksi ääriesimerkki vaihtoehtoista taivaste- lusta Pirtolan kirjoituksessa on K. Oso Laak- son haikailema uusi kuva ihmisestä energia- olentona ja Jumalan mukaanotto toimintaan muodostettaessa uutta kulttuuria. Teoksessa valotetaan myös vuosikymmenen taitteessa he- rännyttä ruokatietoisuutta, elämäntapayrittä- jyyttä ja erilaisia vaihtoehtoyrityksiä. Kaiken kaikkiaan välimatka 1970-luvun alun taistolai- seen totalisoivaan ideologiaan ja totuusdogma- tismiin ja ylipäätään puolueuskollisuuteen on pitkä. Vaikka taloja vallattiin ja vaikka punk- karit uhosivat, oli toiminta kovin kilttiä ja pe- rinteistä. Esimerkiksi puolalaisia tukeva ryh- mä näyttää uskoneen valistukseen. Se järjesti yleisötilaisuuksia, kynttilämielenosoituksia,

esitti vetoomuksia ja levitti tiedotuslehtisiä.

Tiedon merkitys

Teoksen useasta artikkelista näkyy, miten tärkeiksi ongelmien määrittelykamppailut, erilaisen "totuuksien" esille tuominen on vaihtoehtoliikkeissä nähty. Täten vaihtoehtoliikkeiden merkitys ei ole ollut vähäinen. Yksi hyvä esimerkki vaihtoehtotiedon tuottamisesta on Olli Tammilehdon artikkeli *Miksi viidettä ydinvoimaa ei rakennettu?* Siinä hän kertoo, miten Energiapoliittinen yhdistys – vaihtoehto ydinvoimalle (EVY) ei jäänyt myönteisen ydinvoima-asiantuntemuksen armoille vaan nojasi toimintansa vasta-asiantuntemukseen.

Itse asiassa liike syntyi 1970-luvun alussa siitä syystä, että toisinajattelevat asiantuntijat ryhtyivät tukemaan ydinvoiman vastustajia. Liike sai aluksi apua perusteluilleen Ruotsista kahdelta tutkijalta, jotka olivat perehtyneet USA:ssa sikäläiseen ydinvoiman vastaiseen asiantuntemukseen. Ruotsalaisten tutkijoiden vakuuttavuutta vielä lisäsi, että toinen heistä oli saanut fysiikan Nobel-palkinnon. Inkoon Kopparnäsin ydinvoimalan rakentamista vastustava liike loi nopeasti hyvät yhteydet kansainvälisen kriittisen tiedon edustajiin. EVY näyttää pyrkineen luomaan kriittisen vastadiskurssin Michael Foucaultin (1991) kuvaamin menetelmin. Se tukeutui argumentaatioissaan professorin, lääketieteen tohtorin ja insinöörien arvovaltaan hakiessaan julkisuutta ja vakuuttavuutta.

Tammilehdon artikkelista myös ilmenee, miten käy, kun vasta-asiantuntemusta tärkeissä kysymyksissä ei esitetä. Tshernobylin ydinvoimalan onnettomuuden jälkeen ei ydinvoiman vastaisella liikkeellä ollut vahvaa vasta-asiantuntijaorganisaatiota, minkä vuoksi tilaisuutta ei pystytty kunnolla hyödyntämään ja virallinen säteily- ja ydintekniikkatieto sai hegeemonisen aseman. Sen sijaan Länsi-Saksassa vaihtoehtoiset tutkimuslaitokset pystyivät murttamaan virallisen diskurssin pysyvämmin, kykenivät siis tuottamaan vaihtoehtoisia "totuuksia".

EVY:ssä alettiin kuitenkin kritisoida asiantuntijatiedottamista ja -vaikuttamista toiminnan tyylinä. Sen vaihtoehdoksi nähtiin aktivisismi, EVY:n kehittäminen yhteiskunnalliseksi

liikkeeksi. Tämänkin muutoksen esikuvat löydettiin ulkomailta, Saksasta, USA:sta ja varsinkin Pohjoismaista. Uuteen toimintatyyliin siirryttiin kesällä 1978, jolloin järjestettiin Pohjoismainen energiakampanja. Keskeistä toiminnassa oli nyt erilaisten näyttävien tapahtumien järjestäminen.

Viimeistään 1990-luvulle tultaessa vasta-asiantuntemusta korostava toimintastrategia vaikiintui. Jan Kunnas mainitsee, miten Luonto-Liitto lähetti kommenttipyyntön Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelun taloudellisia vaikutuksia koskevasta raportista useille kansantalouden asiantuntijoille. Heidän kommenttinsa olivat kauttaaltaan hyvin kriittisiä.

Sari Kuvaja puolestaan kertoo metsäliikettä käsittelevässä artikkelissaan ihmetelleensä opiskeluaikoinaan, miten yksi ammattikunta saattoi päättää, miten metsiä hoidetaan, käytetään ja jalostetaan sekä miten luonnolliseksi tämä yksinoikeus ymmärrettiin. Hänestä syy tähän oli metsänhoidon tekeminen tieteeksi väkisin 1900-luvun puolivälissä ja isäntien ja emäntien perimätiedon julistaminen vanhanaikaiseksi. Toisin sanoen metsänhoidosta tehtiin skientististä toimintaa, minkä vuoksi se sai arvovallan, johon ei saanut praktisen kokemuksen perusteella puuttua. Professionaalisille metsänhoitajille myönnettiin tietty autonomia tie-tylle alueelle, jonka sisällä he saattoivat toimia haluamallaan tavalla. Näin he saivat asemavallan (josta ks. Palonen 1993, 104-106), pysyvän ja itsenäisen paikan metsänhoidon organisaatiossa.

Tätä asemavaltaa on metsäliike pyrkinyt horjuttamaan esimerkiksi vasta-asiantuntemuksen avulla. Valtatekniikkojen näkökulmasta asia voidaan esittää siten, että se on näin tavoitellut metsien käyttötapoja koskevaa valtaa. Kuten Kuvaja sanoo, "ympäristö- ja kansalaisjärjestöt ovat tehneet paljon työtä raivatakseen itselleen sanomisen ja tekemisen tilaa päätöksenteossa" (s. 95). Metsäliikekin on pyrkinyt nostamaan esille kipeitä kysymyksiä, joista muuten vaiettaisiin.

Vasta-asiantuntemuksen toimintatyyliin kuuluu erottamattomasti julkisuuden hyödyntäminen. Kyse on asioita tai tilanteita poliittisovista määrittelykamppailuista julkisuudessa. Ne näyttävät sisältävän kolme vaihetta. Ensiksi on arvioitava, mitä asioita nostetaan

julkisuuteen, toiseksi on mietittävä, miten tämä tehdään ja kolmanneksi katsotaan, mistä määritelmästä mahdollisesti on tullut vallitseva. Julkisuuden valtaamisesta sinänsä on tullut myös vaihtoehtoliikkeiden yksi keskeinen toimintatyyli. Siihen on pyritty 1980-luvun loppupuolelta alkaen yhä enenevästi vakuuttavan tiedon avulla. Kuten muutkin poliittiset toimijat myös vaihtoehtoliikkeet ovat pyrkineet vakuuttavan tiedon avulla samalla hankkimaan uskottavuutta toiminnalleen.

Julkisuushakuisuus ja vakuuttamispyrkimys ovat selkeitä uusia toimintatyyliä verrattuna 1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun taivas-telun ja marginaaleissa puuhastelun kauteen. Tämä näkyy erityisen selvästi Aleksis Neuvosen kirjoituksesta, joka käsittelee kesällä 1995 perustetun Dodo-Tulevaisuuden elävä luontory:n toimintatyyliä. Hän edellyttää, että ympäristöliikkeen on kyettävä saavuttamaan laajojen joukkojen luottamus. Yksi keskeinen keino luottamuksen hankkimiseksi hänestä on valistus, auktorisoidun tiedon levittäminen. Dodo ry. pyrki tuottamaan omaa materiaalia ja pyytämään puheenvuoroja vaikutusvaltaisilta henkilöiltä.

Lähtölaukaus julkisuuden hyödyntämiselle ammuttiin Kojjärvellä keväällä 1979. Teoksessa väitetään, että Kojjärven tapahtumat ja Inkoon ympäristöleiri olivat ensimmäisiä vaihtoehtoprojekteja, joista valtamediat kiinnostuivat. Nuoremman polven aktivisti Jan Kunnas olettaa, että ilman suoran toiminnan aiheuttamaa näyttävää julkisuutta Talaskangas olisi vuonna 1989 hakattu kaikessa hiljaisuudessa. Samoin Porkkasalon suojelutaistelussa vuonna 1991 runsas julkisuus johti tuloksiin; aarniometsäkartoitukseen ilmoitetut alueet joutuivat toimenpidekieltoon ja Ympäristöministeriö asetti vanhojen metsien suojelutyöryhmän. Teoksessa esitellyistä liikkeistä ehkä Jalkaliitto on järjestänyt kaikkein kekseliäimpiä julkisuustempauksia.

Politiikan puolustus

Suppea käsitys politiikasta pelkäästään tiettyjen julkisten organisaatioiden alueena on ilmeisesti juurtunut suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin niin syväälle, että vasta teoksen uudet liikkeet osiossa nuoret aktivistit puhuvat politiikan

puolesta avoimesti. Aiemmista vaihtoehtoliikkeitä kuvaavista kirjoituksista on helppo löytää poliittinen ulottuvuus, mutta eksplisiittisesti sitä ei ainakaan teoksen kirjoituksissa ole esitetty. Erityisen selkeästi konfliktiorientoituneen politiikan puolesta puhuu Ville Lähde kirjoittaessaan *Muutoksen kevät* lehden taivaleesta, joka alkoi joulukuussa 1995. Lehti pyrkii olemaan kanava, "jota kautta nouseva radikaali ympäristö- ja eläinoikeusliike voisi tulla esiin tuntojaan" (s. 148). Lehti on halunnut esitellä myös ympäristövallankumouksen ajatusta.

Lähde hylkää selvin sanoin tyylin, jota olen kutsunut sosiaalisesti politiikaksi (ks. Lappalainen 1997b). Hän ei usko harmoniahaaveisiin ja poliittisten jakojen hävittämiseen viher-tymällä ja puuhastelemalla maailmankylässä, jossa ollaan kilttejä toisilleen. Hänestä on mahdotonta kieltää erot ja poliittiset erimielisyydet. Ekologisen muutოსliikkeen käyttövoima näyttää hänestä olevan politiikka, toiminta, joka luo uutta, so. ympäristövallankumousta ja joka käy nykykapitalistista markkinataloutta vastaan.

Poliittisesta tyylistä kertoo jotakin myös Lähteen epädogmaattinen suhtautumistapa poliittisiin ohjelmiin. Hänestä toiminta ei voi hirttäytyä tarkkoihin tulevaisuuden visioihin ja utopioihin, sillä jos toiminta on jatkuvaa ja muutos pysyvää, vaihtuvat myös tulevaisuudet tilanteittain. Ohjelmat osoittavat vain yleisen suunnan. Tällaista ohjelmien ymmärtämistapaa vastaan asetetaan usein käsitys, jonka mukaan konkreettisen toiminnan pitäisi noudattaa mahdollisimman tarkoin poliittisia ohjelmia, ja jos näin ei menetellä, ohjelmissa esitetyt lupaukset on petetty.

Näissä kahdessa ohjelmien ymmärtämistavassa on kyse myös kahdesta ratkaisevasti erilaisesta toimintatyylistä. Lähde painottaa selkeästi tilannekohtaista poliittista arviointitaitoa, jolloin ohjelmien tiukka noudattaminen ei ole mahdollista. Tämän vastakohta on tietynlainen toiminnan mekanisoiminen ja rationalisoiminen, jolloin toiminta orjallisesti noudattaa ohjelmaprotokollaa; itse asiassa toiminta muuttuu käyttäytymiseksi, joka noudattaa käyttäytymisen kultaista kirjaa, ohjelmaa.

Myös Oras Tynkkynen kaipaa *Maan syntä* prosessia käsittelevässä artikkelis-

saan organisoitunutta poliittista voimaa toimintaideoiden toteuttamiseksi. Tosin hän ei puolusta politiikkaa läheskään niin eksplisiitisti kuin Lähde. Myös selkeästi yhteisiä piirteitä Lähteen ajatusten kanssa löytyy. Tynkkyne väittää, että *Maan ystävät* järjestö on todellakin merkki uudesta ajattelu- ja toimintatavasta, jolle ei löydy vertailukohtia suomalaisen kansalaisaktiivisuuden historiassa. Hän edellyttää järjestöltä moninaisuutta, erilaisten ryhmien ja ihmisten aktiivisuutta. *Maan ystävät* tuntuu olevan romanttinen maailmanparannusjärjestö, joka nivoo yhteen niin yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, rauhan, kehityksen, ympäristön kuin eläinten ja ihmisten oikeudetkin ja näin luo paremman maailman.

Nykyiselle vaihtoehtotoiminnalle ominaista radikaalia muutosta vaativat myös uudesta eläinsuojeluliikkeestä kirjoittavat Salla Tuomi-vaara ja Joni Purmonen. Eläinsuojeluliike pitää eläinten kohtelua yhtenä esimerkkitapauksena välineellisestä ja esineellistävistä suhtautumisesta muihin. Myös näiden kirjoittajien vaatimus ei ole vähäinen. Hyväksikäytöstä ja alistamisesta on päästävä ja alettava kunnioittaa niin ihmisiä kuin eläimiä ja luontoa. Nykyaikainen tehomaatalous tuntuu olevan päävihollinen.

Tyylimuutokset

On selvää, että teoksen kirjoitukset aineistoina ovat suppeita. Ne esittelevät vain fragmentteja suomalaisen kansalaisaktiivisuuden lähihistoriasta ja siten siitä tehtäviin päätelmiin pitää suhtautua varauksella. Joka tapauksessa teoksen avulla pääsee eteenpäin syvempään ja laajempaan analyysiin. Jos kirjoituksia katsoo alussa esittämiä kysymysten perspektiivistä, teoksesta ilmenee, että ympäristöongelmat on katsottu kaikkein polttavimmiksi. Teos vastaa kuitenkin selkeimmin siihen, miten ongelmiksi nähdyt asiat on esitetty ja millaisia muutoksia tässä suhteessa on runsaan parinkymmenen vuoden aikana tapahtunut. Toimintatyylit ovat selvästi muuttuneet tultaessa 1970-luvun lopun kiltistä taivastelukaudesta kohti 1990-luvun loppupuolen radikaalia toimintaa, selkeää uudenlaista poliittista tyyliä vaativaan kauteen. Vasta viimeisten parin kolmen vuoden aikana

on alettu puhua poliittisesta toiminnasta, joka on muuta kuin perinteistä puoluepolitiikkaa.

Yksi käänne sattui viimeistään 1980-luvun loppupuolelle, josta alkaen liikkeet ovat tukeutuneet vallitsevalle diskurssille vaihtoehtoihin, mahdollisimman hyvin argumentoituihin ja mielellään auktoriteettiasemasta lausuttuihin erityistietoihin. Tällä on pyritty kahteen tavoitteeseen, valloittamaan tilaa julkisuudessa ja esittäytymään vakuuttavasti. Usko perinteiseen valistukseen ja siten sovinnaiseen toimintatyyliin on ollut vahva. Tätä täydentäväksi ja tehokkaammaksi julkisuuden hallintakeinoksi on muodostunut epäsovinnaisempi tyyli, erilaisten näytösten järjestäminen.

Eriyistietojen korostuminen myös vaihtoehtoliikkeiden toimintatyyliissä on nähdäkseni yksi piirre laajemmista muutostrendeistä. Poliittiseksi tyyliksi on muodostunut eräänlainen tietokilpailu, jossa ei kuitenkaan ole oikeita vastauksia. Täytyy kuitenkin muistaa, että erityistietoihin tukeutuva argumentointi on vain yksi poliittinen tyyli, eikä politiikka ole muuttunut täysin tietoelitistiseksi toiminnaksi. Vaihtoehtoliikkeiden ehkä tärkein merkitys onkin siinä, että ne ovat yhä voimakkaammin ja perusteellisemmin pyrkineet tuottamaan vaihtoehtoisia "totuuksia".

Tammilehto toteaaakin artikkelinsa loppuviossa, että liikkeet ovat "heikentäneet dogmaattista teknologia- ja tiedeuskoa" (s. 109) pitämällä teknologiaa "yhteiskuntamme rakenteita ja arvoja heijastavana ja niitä syvästi muokkaavana tekijänä eikä minään neutraalina välineenä" (s.109). Ne ovat toisin sanoen pystyneet tuomaan skientistisen tai rationalistisen politikointityylin rinnalle toisenlaisen politikointityylin. Tällainen tyylien välinen kilpailu sinänsä on ollut asioita merkityksellistä tai ongelmallistava ja siten politisoiva tekijä, vaikka tätä ei eksplisiitisti olekaan esitetty. Pidänkin vaihtoehtotoimintaa sinänsä tai määritelmällisesti poliittisena. Skientistinen politiikka ainoana ja siten hegemonistisena poliittisena tyylinä itse asiassa tuhoaa politiikan.

LÄHTEET

Arendt, Hannah (1961): *Between Past and Future*. Meridian Books, Cleveland.

Ball, Terence (1988): *Transforming Political Discour-*

- se. Political Theory and Critical Conceptual History*. Basil Blackwell, Oxford.
- Foucault, Michael (1991): *The Archeology of Knowledge*. Routledge, London and New York.
- Hariman, Robert (1995): *Political Style. The Artistry of Power*. The University of Chicago Press, Chicago & London.
- Heima-Tirkkonen, Tuula & Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (1996) (toim.): *Ruohonjuurista elämänpuuksi – suomalainen vaihtoehtoliikehdintä*. Vihreä sivistysliitto, Helsinki.
- Jansson, Jan-Magnus (1990): *Politiikan teoria*. Tammi, Helsinki.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993): *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Lappalainen, Pertti (1992): *Politiikan mahdollistuminen. Osallistuminen, suvereniteetti ja pluralistinen valtiokäsitys*. Acta Universitatis Tamperensis, Tampere.
- Lappalainen, Pertti (1995): Vallan horisontti. *Tiede & Edistys* 20:1, s. 44-55.
- Lappalainen, Pertti (1997a): Aineistokeskeinen politiikan tutkimusprosessi. Teoksessa Lappalainen, Pertti (toim.): *Politiikan tutkimuksen laitoksen vuosikirja 1996*. Studia Politica Tamperensis, Tampere.
- Lappalainen, Pertti (1997b): Politiikan tyylikkyys. *Niin & Näin* 4:1, s.23-27.
- Oakeshott, Michael (1933): *Experience and Its Modes*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Palonen, Kari (1993): *Politikointi, politisointi, politiikka. Tulkinta politiikan pelikielikaikaloista*. Jyväskylän yliopisto, Valtio-opin laitos, Opetusmoniste n:o 1, Jyväskylä.
- Perelman, Chaïm (1982): *The Realm of Rhetoric*. University of Notre Dame Press, Notre Dame and London.
- Schmitt, Carl (1932): *Der Begriff des Politischen*. Duncker & Humboldt, Berlin.
- Soihtu (1971): Tulopolitiikka ja luokkataistelu. *Soihtu* 2, s. 19-24.